

שמעתא עמיקתא

גליון תקמ"ו | פרשת מקץ | תשפ"ג | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מרו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

המאושפז בבית חולים, האם יוצא בהדלקת אשתו

א. חובת הדלקת נ"ח בביתו. ב. ברכת הוראה. ד. מדליקין עליו בביתו. ג. הכרעת שאר הפוסקים. ד. הדליקו בבית בעל הבית שלא מדעתו. ה. לסמוך שמסתמא קיימו את המצוה. ו. הנמצא בבית חולים או בבית החלמה. ז. אנשי ביתו מדליקין במקום אחר.

א. חובת הדלקת נ"ח בביתו

ע"י **בשבת** (כ"א) דאמרו "נר חנוכה מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ". מבואר דמצות הדלקת נ"ח היא להדליקה בביתו. וע"י **במחצה"ש** (ס"י תלד ס"ק ט) שכת' דנ"ח הוא חובת הגוף. וכן נקט **היד אפרים** (ס"י תלב) דהמצוה היא על גוף האדם אלא שאין גוף ההדלקה מצוה אלא שיודלק בביתו נ"ח. וכן העיר השולח את חבריו שידליק במקומו לא בעינן ביה דיני שליחות. וכן מבואר **במ"ג** (ס"י תרע"א ס"ק א) דלא בעינן שליחות לנ"ח. וכן העיר אורח **מהר"א** (ת"נ ס"י א) שכת' לענין דין מהדרין שכל א' מבני הבית מדליק בברכה כי צרונן להיות מהמהדרין כוונתן שלא לצאת בשל זה המדליק, וממילא מחויב מדינא. ומבואר דחל חובת הגוף על כל או"י. וכן מבואר **בגרי"ז** (על הרמב"ם חנוכה פ"ד הל"א ד"ה והנה גם). וכן מוכח דנ"ח חובת הגוף הוא **מהמהר"ל** המובא להלן אות ד'. אלא דמאיך מצוה **למחצה"ש** גופא (ס"י תרע"א ס"ק א) שכת' דנ"ח הוי "חובת הבית". וכן **בבה"ל** (ס"י תרעה ד"ה אשה) כת' דאשה מדלקת עבור בעלה אפי' כשהוא איננו בביתו, ויוצא יד"ח ההדלקה משום **שעיקר החיוב מונח על הבית**. וע"כ לומר דודאי נ"ח חובת הגוף היא אלא שחובה זו תלויה נמי בחובת הבית. וע"י להלן אות ב' בשם **הב"ח והמחצה"ש** ובאות ג'.

ב. ברכת הוראה

ואיתא **בשבת** (כ"ב) הוראה נ"ח צריך לברך, אמר רב יהודה יום ראשון הוראה מברך שתיים. ופרש"י העובר בשוק ורואה בא' החצרות דולק, ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה, שאמר משם רבינו יעקב דלא הווקעה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין, או ליושב בספינה. הוראה מברך שתיים - שעשה נסים ושחיינו. וכת' **הר"ן** (י. ד"ה אמה) דמסתברא שלא הווקעה ברכה זו אלא למי שלא הדליק ולא הדליקו עליו בתוך ביתו ואינו עתיד להדליק בלילה. וכן פסק **השו"ע** (ס"י תרע"א ס"ע א) אלא דע"י **במהרש"ל בתשובה** (ס"י פ"ה) שכת' דמי המחוויר בגמי הני"ל שאם הוא בדרך כגון שלא הדליק ואינו עתיד להדליק בביתו אפילו הדליקו עליו בבית לא איכפת לן בזה אלא צריך לראות ולברך, וא"י משתתף בפריטי עם בעל הבית ושומע הברכה. **והב"ח** (אות ג) הביא **מהסמ"ג** (הל' חנוכה) דס"ל כהר"ן, ותמה עליו דמה שמדליקין עליו בביתו אינו בא אלא לפטור אותו **מחיוב המוטל על ממונו להדליק נרות לפרסם הנס ברבים**, אבל **ההודאה על הנס וברכת שהחיינו הוא בחיוב על גופו ומזה לא נפטר כשמדליקין עליו** אם לא שעמד שם בשעת ברכה וענה אמן. והכרעת **המ"א** (ס"י תרע"א ס"ק א) **והמ"ב** (ס"ק א) דהוי ספק ברכות להקל. ועי"ש **במהרש"ל** שכת' דהיכא דהיכא גופו אלא גופו ולא שמע הברכה, אז כשמדליק יברך בליל שני ברכת שהחיינו. וכן נקט **הב"ח** (אות א) כי אשתו אינה פוטרת גופו אלא ביתו. **והמ"א** (ס"ק א) כת' דלי"נ פשוט דלהפוסקים כשאשתו מדלקת עליו אי"צ לברך על הראי' (אלמא דאשתו פוטרת גם גופו, מחצה"ש) א"י כ"ה דא"צ לברך שהחיינו כשמדליק, וכן פסק **הב"ח** דלהלן דלמך על אשתו ואי ס"ד לא לפטר גופו א"י כ"ה הוי"ל להשתתף לפטור גופו אלא ע"כ נפטר לגמרי, ע"כ. וכן דעת **המ"ב** (ס"ק א).

ד. מדליקין עליו בביתו

איתא **בשבת** (כ"ג) אמר רב ששת אכסנאי (אורח, רש"י) חייב בנ"ח. אמר רבי זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפוזא. בתר דנסיבי איתתא איתתא איננה השתא ודאי לא צריכנא, דקא מדליקי עלי בגו ביתאי. וכן פסקו **הטשו"ע** (ס"י תרע"א ס"ע א) דאכסנאי אם מדליקין עליו בביתו ואינו צריך להדליק. וע"י **במהרש"ל** (קמח) שמבואר שמי ששילם בעד כל הלילה הוי כשכר לו בית דירה לאכול ולשון שם וחייב בנ"ח. וכן פסק **באור לציון** (ח"ד פמ"ז אות ח).

וע"י **בתרוה"ד** (ס"י קא) שנשאל האם אכסנאי שהוא נשוי רשאי להדליק בברכה חוץ לביתו או לאו, וכתב שאי מהגדולים הורה ונהג דרשאי להדליק בברכה, וביאר כונת הגמי הני"ל שאם אשתו מדלקת אינו חייב גם הוא, אבל אם רוצה יכול להדליק, ולא הוי ברכה לבטלה, דהוי נמי בכלל המהדרין, ועוד דאיכא למחיש דילמא מישתלי אינשי ביתיה ולא מידלק עילויה, ואמר שכן אירע לו פעם א', דאיהו לא מדלק משום דהוה סומך עלה, ואיהו נמי לא מדלקה משום דסברה היתה דהוא ידליק עליה במקום שהוא. ונחלק עליו א' מהגדולים תלמידו, ואמר דהואיל לא צריך לפטור מן הדבר א"י היה נקורה הדיוט בא' זרעה. וכ"ש דהוי ברכה לבטלה, כיון דלא אשכחן מהדרין זה בתלמוד. ונר' דאותו טעם שאמר א' מהגדולים הראשונים, דאיכא למיחש דילמא מישתלי אינשי ביתיה, ואמר שכך אירע לו פעם א', אין טעם זה מספיק ככל (ע"י בזה הלחן), ואע"פ שאין להוסיף על המבואר בתלמוד כ"ש ליכנס בספק ברכה לבטלה, מ"מ בני"ד מטעם מהדרין אפשר ויתכן שפיר דמי להדליק בברכה, דכי היכא דיש הידור בנר לכל או"י בבית א', ה"נ יש הידור בנר לאיש ונר לאשתו בשני מקומות. והתנא לא פסיקא ליה למיתני הך מהדרין, דלא שכחא כולי האי. וכיון דאשכחן בתלמוד מהדרין, ומהדרין מן המהדרין, אין זה כמוסף על התלמוד שהוא גורע, ע"כ. וע"י **במהר"ל** (ס"י קמ"ה) שכת' דמשום ברכה לבטלה לא צריך לברך רוצה לצאת בשל אשתו ממילא חל חיובא עליה.

נמצא דלפי התרוה"ד יכול להדליק ולברך כי יש בה הידור, ולפי המהר"ל כי מכוון שלא לצאת בהדלקת אשתו. וי"ל דשני הטעמים היינו טעם א', דהרי מבואר לעיל אות א' דהמהדרין מדליק ומברך לעצמו כי אינו מכוון לצאת בהדלקת הבע"ה, וכן הוא בזה, דלעולם מברך בכל מקום כי יש בזה הידור ע"י שמכוון שלא לצאת רשאי אף לברך. וע"י להלן אות ג' בשם **הא"ר**.

והמהר"י ברונא (ס"י א) כת' דיכול לכוון שלא לצאת ע"י אשתו, ואז חייב בהדלקה וברכיה, דהא קיי"ל (ע"י ר"ה כ"ט) עשרה עושים מצוה א' מברך (כולם), ואפי' הכי מעשים בכל יום שכל א' מברך על טלית שלו בבהכ"ח ואינו רוצה בברכה חבריו, וכ"כ **התוס'** ואשר"י **סוכה** (ל"ט) גבי נטילת לולב, ואפי' למי"ד מצוה לא בעי כוונה, מ"מ כשמכוון שלא לצאת אינו יוצא, ע"כ.

אולם **המהרש"ל בתשובה** (ס"י פ"ה) כת' דאם אינו יודע שאשתו מדליקה עליו יכול להדליק ולברך, אבל אם יודע בבירור שהיא מדלקת עליו אין לו להדליק אם לא שהוא בבית יחידי ומשום הוראה ידליק, אבל מ"מ לא יברך, והיכא שלא ידע שהיא הדליקה עליו ובא באותו לילה צריך לחזור ולהדליק ולברך לפי שחל עליו חובת חכמים, אבל היכא שאינו רוצה לצאת בהדלקה של אשתו שמדלקת עליו בבית נראה דלא כל כמיניה ואינו יכול לברך. **והמטה משה** (ס"י תתנ"ג) תלמידו של המהרש"ל הכריע דטוב לברך בלי הזכרת שם ומלכות כיון שרבו והב"י (המובא להלן) מחמירים. וביאר **הפמ"ג** (ס"י תרע"א מ"ז ס"ק א) דהטעם שלהמהרש"ל יכול לברך דאשתו מדליקה עליו אע"ג דספק דרבנן לקולא, היינו דמאחר שאינו מסופק רשאי לכוון שלא לצאת בהדלקתה. ולפ"י יוצא **המהרש"ל** ס"ל דלאו כל כמיניה דלעשות כן כשודאי הדליקו עליו כי תקנת חז"ל דבכה"ה אי"צ להדליק.

ג. הכרעת שאר הפוסקים

וע"י **בב"י** (ס"י תרע"ו) שכת' על התרוה"ד ד"ל"נ דאין לסמוך ע"י לברך ברכה ש"צ"י. **והנהג"ל** (שם הב"י) תמה על הב"י שהרי מבואר במהרש"ל דמברכים ככה"ג כי אינו מכוון לצאת יד"ח (ומבואר שהבין שיוצא ע"י לברך בברכה לבטלה). **והדרכ"מ** (אות ג) כתב שהמנהג במהרש"ל **והמהר"י** ו**המהר"ל** לשיטתו אב"ל ואע"פ שכתב **בשו"ע** (ס"י תרע"א ס"ק א) שכבר ת"ח דמהדרין מהמהדרין הוא להיות מוסיף והולך, אבל אין הידור שכל א' ידליק בעצמו. **והמ"א** נקט כסברת התרוה"ד וכת' דמה שנהגים להדליק בברכה בבית הכנסת היינו כי יש בזה משום פרסום הנס. י"ל דאין הטעם משום דהוי מהמהדרין אלא חשיב כמדליק בבית, וע"י בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון תק"א. שו"מ **בשער אפרים** (ס"י מב ד"ה ונראה) שכת' כדברינו **דזב"י** אזיל לטעמיה, וכת' דעל כן למנהגא דידן דס"ל כהרמ"א שפסק כהרמב"ם (דמהדרין כל או"י מדליק לעצמו) לכ"י צריך לברך דהוא בכלל המהדרין. אלא **שהא"ר** (אות ד) תמה על **השער אפרים** דהא **המהרש"ל**, **המטה משה** ו**השל"ה** (ד"ה אורח) ס"ל כמנהגא דידן ואפי' הכי פסקו כהב"י. ועוד **המהר"ל** (שם הל' חנוכה אות ח) כת' דברכה לבטלה אין כאן כיון דאינו רוצה לצאת בשל אשתו, תיפוק ליה דהוא מן המהדרין כמו שאר בני ביתו. גבי כתבתי בס"י תרע"א (אות א) דאיש ואשתו אינו בכלל מהדרין דכנף א' דמיינן כו', ואין למחות במנהגינו, ע"כ. אולם היה מקום לדחות דלעולם הב"י לשיטתו אזיל וכמ"ש, **והמהרש"ל** ודעמייה אע"פ דס"ל כמנהגיה מ"מ ס"ל דכיון שחז"ל אמרו דאי"צ שוב אין בזה הידור א"י כ"י יש לו ספק אם הדליקו עליו דבכה"ה מדליק ומברך.

פניני הלכה

האם "כהן גדול" אזיל על יוחנן או על מתתיהו

כתב **הרשב"א** (ח"י"ב ס"י ש"מ"ב) דהיכא דכתבו העדים בשטר יוסף בן שמעון נ"ר, הוא סימן דשמעון היה חי בשעת כתיבת השטר. ע"כ. והיינו דס"ל דתיבות נ"ר קאי אשמעון דסמך ליה ולא על יוסף דלפניו. אולם **הב"י** (ח"י"מ ס"י מ"ט) כתב להשיג על דבריו דנ"ל דלא הוי סימן, דהא אפשר דנ"ר קאי על יוסף ולא על אביו. אמנם **הד"מ** (ס"ה) החזיק בדברי הרשב"א, דאי קאי נ"ר על הן ה"ל לכתבו אחר שם הן, ולכן נראה דהוי סימן דשמעון היה חי באותה שעה, דאין אנו תולין בדבר שאינו רגיל.

וכ"כ לד"נא **בהגהותיו** (שם ס"י"ז) - אם ב' יוסף בן שמעון בעיר אחת והאחד מת אביו, וכתב בשטר ב"ש שלי"ט או נר"ו וכמו שכתבין על מי שאביו חי, אם כתבו העדים אמר לנו יוסף בן שמעון שליט"א הוי סימן. איתרא **דזשי"ז** (ס"ק י"ח) האריך לחוק דברי הב"י דאדרבה הרגילות לכתוב נר"ו על שם האיש שעסוקין בו עתה והוא הן, דאילו האב אין להם עסק ומה להם לברך את האב. ושכן מצונו בתשובת מהר"ר אליה בן חיים, דדברי הב"י נכונים, דאין הכרח דקאי אדסמך ליה וכמ"ש התוס' ביומא ט. דאע"ג דכתיב (חגי א' א) יהושע בן יהווצדק הכהן הגדול, יהוצדק לא היה כהן גדול, ולא קאי כ"ג אלא על יהושע. וכן מצונו דוד בן ישי מלך ישראל ואף הדפירוש היותר קרוב הוא אזיל אדסמך ליה, ולכת' ודאי יש להזהר בזה בגט וכיוצ"ב, אבל מ"מ אינו מן הנמנע לומר דקאי נמי אלפני פניו.

והוסיף השי"ך על דבריו דהכא כיון שבאים לברכו ולהזכירו לטובה, כמו נר"ו או שלי"ט, מסתמא קאי באותו אדם שעסוקין בו, והוי דומיא דיהושע בן יהווצדק הכהן הגדול, כיון שרוצה להזכירו לטובה, כ"ג מסתמא קאי איהושע, כיון דוד בן ישי מלך ישראל, כיון שהזכירו לשבח שהיה מלך ישראל מסתמא קאי אזה שעסוק בו דהיינו דוד. ע"ש.

ויש להעיר בדברי **התוס'** ביומא לפנינו (ד"ה ולא שמשו) מבואר דיהוצדק היה כהן גדול. אלא דלא חשיב ליה מפני דהלך לגולה (וכבר העיר בזה הרש"ש בהגהותיו למדרש רבה ויקרא פ"ו).

אמנם **הריטב"א** שם כתב דיהוצדק לא היה כהן גדול, אלא שדרך המלכים היה שהיה להם בשולחנם בני כהנים גדולים לכבוד, ואע"ג דכתיב יהושע בן יהווצדק הכהן הגדול ליהושע הוא שקרא הכהן הגדול שכתבין בבית שני, וכמו שמצינו דוד בן ישי מלך ישראל. ויש שהעירו על דבריו דלא מצונו בכל המקרא דוד בן ישי מלך ישראל, וכתבו דאפשר דצריך להגיה שאול בן קיש מלך ישראל, והוא גמי ביומא כב: [וכ"כ **הרשב"א** בדברי הימים (ה' מ"א) דיהוצדק לא שמש מעולם ככהונה גדולה, אלא יהושע בנו היה כהן גדול. [וע"י **בתוס'** (ביומא שם)].

ומאיך יש לדייק כדברי הרשב"א מדברי **המדרש רבה** (ויקרא רבה פ"ו) - כתוב אחד אומר (ע"י מלכים ב' כ' א), ישעיהו ל"ח א', וכן דברי הימים ב' ל"ב ל"ב) ישעיהו בן אמוץ הנביא, וכתבו אחד אומר (ע"י מלכים ב' י"ט ב') ישעיהו הנביא בן אמוץ, שהיה נביא בן נביא. ע"כ. הרי דנביא קאי אדסמך ליה.

אולם יע"ו בדרשת **הרמב"ן** על קהלת דביאר דהא דכתיב דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים, דמלך בירושלים קאי אקהלת, כמו "ישעיהו בן אמוץ הנביא". וע"י בהגהות **הרש"ש** על המדרש רבה הנוצר דהביא ראייה לדברי רש"י בדברי הימים מדברי הפס' (במדבר י') חובב בן רעואל המדיני חותן משה, דהאי חותן משה קאי על חובב ולא על רעואל, מיהו כתב דיש לדחות, דלעולם קאי ארעואל משהו דבני גיים הרי הם כבשים. כדכתיב ותבאנה אל רעואל אביהן. ע"ש. והשתא נהדר לנידון דידן לכא"ו לדברי הרשב"א ודעמייה י"ל דכ"ג קאי איהו, אולם לדברי החולקים יש לפרש דקאי אמתתיהו (או אמתתיה - כל אחד לפי גירסתו - ועי"ן ב"י אהע"ז ס"י קכ"ט).

ועי' **בברכי"א** (אות ה) שהביא קוביט **האי"ר**, ויישב דס"ל **להבי"א** דאיי"פ דבעלמא רשאי אדם לברך שלא לצאת עיי' ברכת חברו ולברך בעצמו, שאני ברכת חברו דכיון שהחבר תלוי בו אם לא כיוון לצאת ודבר ללעזמו לא הוי ברוך שלא לצאת, אבל הכא אין תלוי בכונתו כלל דממילא הוא יוצא בהדלקה שבביתו אף אם לא כוון לצאת יד"ח, בכי הא סבר הבי"ד דהוי ברכה שא"צ.

ועי' **ברמ"א** (סעי' א) שפסק שאם רוצה להחמיר עיי' ולהדליק בפני"ע, מדליק ומברך עליהם, וכן נוהגין. ו**הט"ז** (שם) הביא דברי **המהרש"ל** ודחה דבריו כי העיקר **כהתרהו"ד** כי משי"כ גמ' מהדרין נתכוונו שמסתמא יעשה כל א' כן והרשות נתונה לאדם לעשות כרצונו אם רוצה יוצא בברכה שמדלקת אותו ואם אינו רוצה יברך בפני"ע, ונר' לדמות דבר זה למי"ש ר"פ ג' שאכלו אמר אביי שנים שאכלו מצוה לחלק ופירש"י בין רצתו בין ברכת המוציא, עיי"ש.

והמ"א (סי' תרנ"ד) הביא דברי **המהרש"ל** וכת' עליו דדבריו אינן מוכרחים לכן אין לברך בכה"ג. ו**המ"ב** (סי'ק טו) כת' דאף דודאי אין לתרות ביד הנוהגין לברך, מ"מ טוב יותר להדר לשמוע הברכות מפי אחר, וידליק נרותיו או יראה לשער להדליק נרותיו ולברך עליהן זמן מה קודם שמדלקת אותו בביתו, עיי"כ. ומי"מ עיי"ש (סי'ק א) שהביא דברי **המהרש"ל** וכת' עיי"פ דבריו דדוקא כשהוא יודע בבירור שאשתו מדלקת עליו סומך על הדלקתה, אבל אם אינו יודע יש לו להדליק וגם לברך דמסתמא דעתו להדליק בעצמו ולא לצאת בשל אשתו וממילא חל עליו תקנת חכמים, ועי' במי"א שדעתו בזה דידליק בלא ברכה, עיי"כ.

ד. הדליקו כבית בעל הבית שלא מדעתו

ולפי המבואר לעיל אות א' דבני"א לא בעינן שליחות וכן לפי סברת **הברכ"י** אליבא דהבי"ד דבהדלקה שבביתו ממילא ייד"ח, נמצא שהמדליק בבית חברו שלא מדעתו יצא בעה"ב ידי"ח ושוב אינו רשאי להדליק דכבר ייד"ח, אבל לפי **המהרי"ל** ודעימיה כיון שבעה"ב מכוון שלא לצאת בהדלקה בעיי"כ לא ייד"ח. ועי' **במקראי קודש** (חנוכה ס"ה כב) שדן בזה, וציי"ע שלא העיר מזה. ונפ"מ בזה בגוונא שמעיקר הדין חשיב מבני הבית ומחמיר עיי"ע, להדליק דלהבי"ד נמצא פוטר את הבעי"ה מההדלקה אפי' שלא מדעתו.

ה. לסמוך שמסתמא קיימו את המצוה

והנה התרהו"ד הביא דברי א' מהגדולים הראשונים שנקט דאיכא למיחש דילמא מישתלי אינשי ביתיה, ושכך אירע לו פעם א', וכת' על דבריו דלמא דחיתן גדמא בהכי כללות שבתלמוד דסמכי אינשי ביתיה, אפי' איסור כרת, כההיא **דנדה** (טו:) דבעלה מחשיב ימי ווסתה, ובא עליה, והטעם משום דאסור לעמוד בימי טומאתה, ולא אמרינן דילמא טעות אירע לה ושכחה, ה"נ אם הוא יודע באשתו שהיא יודעת דין זה שהאשה צריכה להדליק בגו ביתה, לפי שהמצוה מוטלת על מי שהוא בתוך הבית, או אפי' אם אינה יודעת, אבל בני ביתה יודעים דין זה, או שכניה, יש לסמוך עליהם. ואפי' אם אירע פעם א' טעות לא חי"י משום הכי לזימנא אחריתי, כי ההיא **דעז"י** (נב:) גבי חבית של נכרי למירמא ביה שיכרא קאמר, ואפי"ה, לא חש למילתיה, אמר אקראי בעלמא הוא, עיי"כ. ומבואר דס"ל דמצוה דרמיא עליה סומכים עליה וק"יו הוא, אם בנדה החמורה סמכינן עלה ק"יו על מצוה דרבנן דסמכינן עליה. (ומה שלא הביא ראה מזה שאנמת כעד' א' שאנמן באיסורין כי הודון אם סמכינן עליה בסתמא או האם צריך לברר אם קיימה, אך אם אומרת שכן ודאי נאמת). ומזה שלא סמך **התרהו"ד** ודעימיה על הא דקיי"ל דשליח עושה שליחותו בחיובין דרבנן, וכמו שבארנו בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון קל"ד, היינו כי התם ציווהו לעשות את המצוה והכא קמ"ל דאף היכן שלא ציווה לעשותה סמכינן דסתמא עשאה וכחא דנדה הני"ל.

אולם **מהמהרש"ל** הני"ל מוכח דלא סמכינן עליה בסתמא, שהרי כת' דאכסנאי הנשוי אם אינו יודע בבירור שאשתו מדליקה עליו יכול להדליק ולברך.

והנה השו"ת **התרהו"ד** דהתם סמכינן עליה כי אסור לעמוד בימי טומאתה, כן מצינו **בסמ"ג** (לאוין קיא ד"יה גרסינן) בשם **הירושלמי** (נדה פ"ב ה"י"ד). והביאו **הבה"ט** (יו"ד ס"ק פד אות טו). אלא דלכאון ציי"ע דהרי בהא דנדה בארו הראשונים וביניהם **הרשב"א** (תה"א ב"ז סוף ש"יג טו.) דטעמא דסמכינן עליה ולא צריך לשאול אותה אם טבלה, כי קיי"ל דוסתות דרבנן, ועיי"כ לא אמרינן דודאי ראתה אלא אימור לא ראתה ואת"ל ראתה אימור טבלה. והביאו **הב"י** (יו"ד ס"ק קפד). וכן הביא **השו"ע** (שם סעי' יא). ובבאר **בתורת השלמים** (סי' קפה אות א) דהכא לא צריך לשאולה כי איכא ס"ס הני"ל כו', ואעי"פ דהיכא דאיכא ס"ס לא מיתרינן היכן שיש תקנה בשאלה, אפשר דשאני הכא דאיכא עוד חזקה שהיתה בחזקת טהורה וגם סתמא דרכה לטבול. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון רצ"י. יוצא דהטעם דסמכינן עליה כי יש א"כ ס"ס, ואין ראה דלא חי"י משתתלי, ואדרבה היכא דודאי היא טמאה הרי בעינן שאלה.

ועי' **בשו"ע** (או"ח ס"י רס ע"ב) שפסק ע"פ הגמ' **בשבת** (נד.) דבער"ש ישאל לאנשי ביתו בלשון רכה, עשרתם, ערבתם, הפרשתם חלה. ומשמע דדוקא בער"ש צריך לשאול אבל בלא"ה סמכינן עליהן. וכי"כ **בשפת אמת** (ד"ה וגראה) דמשום דנשים עצלניות וחושבין שיש עוד פנאי ויבואו לעשות כן בהי"ש, אבל לא חשידי לבטל לגמרי המצוה המוטלת עליהן. אלא דעיי"ש **בדרישה** שכת' טעם אחר. ונר' **דהמהרש"ל** שהחמיר בזה היינו בענין מצוות שבעיקר הם על הבעל כמו נ"ח. וי"ל שבמקומות שאנשים מדליקין בפרסום דאף המהרש"ל יודה דלא חי"י שתשכח כי תזכר עיי' שתראה חלדקת אחרים.

ו. הנמצא כבית החולם או בבית החלמה - נמצא כמורידה אחרת

ולפי הני"ל יוצא דחולה שנמצא בבית חולים, אם מדליקין עליו בביתו יוצא ידי"ח. ואין כדאי להדליק ולברך בבית החולים רק ישמע ברכת שעשה נסים מאחר. ואם אין מדליקין עליו בביתו, צריך להדליק בבית החולים כדון אכסנאי (אם מרשים לו לעשות כן). וכן פסקו **הגרש"א** (הליכ"ש פ"י"ג אות ה והגה יא) ו**הגרנ"ק זצ"ל** (חוט שני עמי שא). ואם החולה שוכב על מיטתו אין מביאין לו נ"ח ימנה שילח אצל מיטתו ויניחוה אחי"כ במקום, כי צריך להדליקם במקום הנחתם. ועל כן אם אינו יכול להדליק במקום הנחתם ימנה שליח להדליקם. וכן הוא **בבן איש חי** (פרי וישב אות ה).

ובגוונא שטט לחו"ל וכדו' באופן שיש הפרש בזמנים, עיי' **במנח"ם** (ח"ו ס"י מו) שמסתפק בזה וכתב דלמעשה יש לכוון שלא לצאת בהדלקת אשתו, ולהדליק בפני"ע או להשתתף בפריטי. אולם מזה שהפוסקים לא חילוקו בין הלך בעיר בקירוב או ריחוק מקום משמע דאף כשמדליקים (אשתו או בני ביתו) בביתו, ובמקומו יש שינוי בשעות ואפי' עדיין לא הגיע זמן ההדלקה, יד"ח ההדלקה. וי"ל דהיינו טעמא כי חובת הגוף דידיה תלי בחובת הבית וכיון שאם הדליקו בביתו תו יצא ידי"ח. וכן משמע מלשון **המ"ב** (סי' תרנ"ו ס"ק ב) שתי' שיוצא בהדלקתה אף שהוא במקום רחוק מביתו. וכן פסקו **הגרש"א** (מנח"ש ח"ב ס"י א ונת ב) ו**הגרנ"ק זצ"ל**.

ז. אנשין ביתו מודליקין במקום אחר

ויש לדון באשה השוהה מחוץ לביתה ובעלה אינו מדליק בביתו אלא בבית שמתארר בו האם היא יוצאת בהדלקתו. ומסתבר דבכה"ג אינה ידי"ח דהרי מבואר לעיל אות א' ואות ג' דעיקר חיוב הדלקת נ"ח הוא בביתו ואי"כ י"ל דאכסנאי יוצא בהדלקה שמדליקין בביתו דוקא, אבל כשמדליקין בבית שהוא מתארר שם אינו פוטר אחרים. וכן משמע **מהבה"ל** (סי' תרעה על סעי' ג ד"ה אשה) שכתב דאשה מדלקת עבור בעלה אפילו כשהוא איננו בביתו, ויוצא ידי"ח ההדלקה משום **שעיקר החיוב מונח על הבית**. וכן דעת **הגרש"א זצ"ל** (הליכ"ש פ"י"ג הגה יג) שבעל הבית המתארר אצל אחרים ובני הבית אינן מתאכנסים עמו, אינם נטפלים אליו, ואינם נפטרים בהדלקתו לכוי"ע. ודעת **הגרש"א זצ"ל** (פסקי שיעורי חנוכה עמי' נז) שאם ישכרו מבעל הבית את חדרו שהוא דר שם יוצאים ידי"ח (אאי"כ מנהגם להדליק כל). וזה דלא דכותה **הגר"ש ואזנר זצ"ל** (מבית לוי ח"י עמי' כב) שאשה יוצאת בהדלקת בעלה אף שכאינו בביתו, ורק אם הוא משתתף אצל בעל הבית אינה יוצאת ידי"ח.

מסקנא דדינא

א' המתארר אצל חברו בחנוכה, חייב להדליק בפני עצמו או לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נ"ח. ב' אם אשתו או א' מבני הבית מדליקים עליו, יוצא ידי"ח אף שהוא במקום רחוק מביתו, אאי"כ שוכר המקום ללינה דבכה"ג חייב להדליק בעצמו. ג' אם בני ביתו המדליקין עליו מתארחים אצל אחרים, אינם מוצאים אותו ידי"ח בהדלקתם אאי"כ שוכרים את המקום שם הם דרים עתה. ד' כשיוצא עיי' אשתו או בני ביתו, סומך עליהן שסתמא הדליקו, ואינו חייב להתקשר ולשאול אותם אם זכרו להדליק. וי"א דדוקא כשהוא יודע בבירור שאשתו מדליקה עליו, כגון שבאק שמנה לעשות כן אינו צריך לשאול, אבל אם אין יודע, אם יש בידו לברר יעשה כן, ואם לאו עליו לחוש שכחה ולהדליק בלא ברכה. ובמקומות שמדליקין בפרסום מסתבר שאין לחוש שתשכח כי תזכר עיי' שתראה אחרים. ה' י"א שאם כוונתו הוא שלא לצאת עיי' הדלקת אשתו או בני ביתו, רשאי להדליק בעצמו ויש בזה משום הידור. וי"א שלא מועיל כוונתו שלא לצאת ואינו רשאי להדליק בעצמו. ולמעשה אין למחות ביד הנוהגין לכוון שלא לצאת ולהדליק בברכה, ומי"מ טוב יותר להדר לשמוע הברכות מפי אחר, או יראה לשער להדליק נרותיו ולברך עליהן זמן מה קודם שמדליקין עליו בביתו. ולבני ספרד לא מועיל לכוון שלא לצאת כי אחר שהודלק נ"ח בביתו ממילא פקע החיוב. ו' לדעת הסוברים שלא מועיל לכוון שלא לצאת כי ממילא פקע חיובו, נראה שאם הדליק חברו נ"ח בבית של השני שלא בידיעתו, יצא ידי חובתו, ואינו רשאי לחזור ולהדליק בברכה (ונפ"מ באופן שמחמיר וחושש מאיזה טעם שאינו בכלל בני ביתו ומדליק בפני"ע, שלפי דעה זו שוב אין הבעה"ב רשאי לחזור ולהדליק בברכה).

והנה בגמ' **במגילה** (יא.) איתא - ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול. ומבואר דמתתיה היה כהן גדול. וכן הוא **ביר' ירוחם** (תניב ט' הלך ראשון) בימי יונים בבי"ה ימים של כסלו וכו' וגברו בני חשמונאי הוא מתתיה כהן גדול. [ויעו' **במהרש"א** בפסחים נז.] דהקשה אמאי לא מנתה הגמ' שם את מתתיהו כה"ג, דודאי כ"ג כשר היה שמזכירין אותו בנס חנוכה].

איבא **דביעין יעקב** הגירסא - ומתתיה בן יוחנן כהן גדול. וכן הוא **בסמ"ג** (סוף הל' חנוכה). ולגירסתם אכתי ליכא ראייה מן הגמ'.

ויעו' **באורים ותומים** (סי' מ"ו אורים ס"ק כ"ג) דהעיר דהש"ש לא היה צריך להשרת ראייה מן הניבאים כי אם מהתורה היושע בן נון משרת משה, דלא היה בן משרת משה כי אם יהושע, אבל באמת יש לחלק בן תוארים ובין לענין ברכה ותפילה, כי שם תואר כותבים לבסוף אבל ברכה סומכים לשם עליו מוסבת הברכה או התפלה, כי בברכה ותפילה יש לנו לדבר דבר המבורר ביותר שלא יפול בו ספק כלל כמבואר ביוזרר ובכל החומרות. [אך סיים דמי"מ לענין דינא ציי"ע להוציא בחילוק וסימן קלוש זה ממון, ויכול לומר המוחזק קים לי כב"י והשי"ן]. עכ"ד. ובוה נתיישב נמי מאי דקאמר הגמ' **ביומא** (כב:) שאול בן קיש מלך ישראל, דהתם ודאי קא"ל לשאול, וכמי"ש הריטב"א, דשאני התם שהוא שם תואר.

ואפשר דבאמת בין מתתיהו ובן יוחנן היו כהנים גדולים ואתרוויהו קאי. וכיוצ"ב מצינו **ברש"ש** (הט"כ לע"ג) דכתב דבמדרש חזות על הפסוק קמתי מבואר דיהושע בן יהוצקד היה כה"ג בן כה"ג.

ויעו' **בתוספתא** סוטה פ"י"ג ו' דאיתא שם - יוחנן כהן גדול שמע דבר מבית קדשי הקודשים נצחין טליא דאזלי לאגחא קרבא באנטוכת, וכתבו אותה שעה ואותו היום וכוונו, ואתה שעה היתה שנצחו.

וכן מצינו **בר"ה** יח - וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינו שיהיו מזכירים שם שמים אפי' בשטרות, וכך היו כותבים בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול.

וברמב"ם בהקדמתו לפי' המשניות כתב - יוחנן כהן גדול הוא יוחנן בן מתתיה הידוע הנוכר בתפילות במלחמות מלכי יון. [וכן הוא בשו"ת אליהו מעי"ש פ"ה מט"ו - ודלא כמו כמה אחרונים שרצו לומר דהוא ט"ה בפי' המשניות].

ואם נרצה ליישב דבריהם עם הגי' שפלגנו במסכת מגילה דמבואר דמתתיה היה כהן גדול, צ"ל דגם יוחנן בנו היה כהן גדול. ואף אי נימא כגי' העין יעקב ונפרש דיוחנן אביו של מתתיה היה כהן גדול, מ"מ נצטרך לומר דבין יוחנן סב ובן יוחנן הנכד היו כהנים גדולים [וכן הוא באמרי נועם בברכות כט. משמיה דהגר"א]. ואי"כ הני"ג י"ל דאף מתתיה היה כהן גדול.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א
מור"ן הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני שבת קודש

סעודת שבת (יב)

זהירות שלא ימשך באכילת השבת - "אמנם נתנו חז"ל תרופה לזה [שלא ימשך אחרי עוה"ז], והוא במה שמארו "כל המנעג את השבת", דכל מטרותו הוא בשביל השבת, לפארה בענין עונג, אז אין תגובה מזה בנפש הטבעי להמשך אחר זה בחול גם כן, דהרי בזה גופא שמטרתו הוא רק לענג את השבת ולא עצמו, הרי בהכרח יצמצם את עצמו מן ענג שלו הפרטי... ואז לא יהיה המשך נטיית האכילה לעניני חול.

ואם יוכל האדם לשער בנפשו עד היכן הוא גבול תענוגו בשביל השבת, ומיד להפסיק אכילתו, זה מוכיח שמה שאכל עד עתה היה לכבוד שבת". (הג"ר ישראל אלי ויינטרוב זצ"ל, רוא דשבת עמי' תמו)

- "ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון לבו לשמים, לא במצות כאלו שיש בהם ענג והנאת הגוף צריך חזק רב לעשותם לשם שמים באמת, לא מן השפה ולחוץ, שרוצה לצבות בטן ואומר, שבת היום, אכלו היום, שתו ושכרו. ובזאת תבחנו אם אתם עושים לכבוד שבת, כאשר בשאר הימים לא תלכו אחר תענוגי והבלי העולם הזה. ואף מי שבשאר הימים מצטמק ויפה לו, קשה מאד לכוון בתענוגים רק בעבור האהבת השם יתברך, וזה אני מפרש, מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים". (פלא יועץ, עונג)

נערך על ידי מו"ם "עבודת שבת קודש"

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

© **שמעתא עמיקתא** – **לרפו"ש של חנה דינה בת צירל תחי' בתושה"י** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503